

Prepoved shoda je bila objavljena v ljubljanskih dnevnikih, a ta objava je prišla prepozno. Večina onih, ki so bili namenjeni na shod, je bila že na poti v Ljubljano. In zato so se začele naše množice zbirati še pred določeno uro v M. domu. Velika dvorana z galerijo vred je bila natlačeno polna. Se nobene stanovske priredbe se ni kranjsko učiteljstvo udeležilo v tako veličastnem številu. Ni bilo šole v deželi, ki bi ne poslala v Ljubljano svojega zastopnika, oziroma svoje zastopnice. Računamo nad 1000 udeležencev in udeleženk. Te poslednje so bile seveda v večini, ker je dobra polovica moškega učiteljstva v vojaški službi. Navzočih je bilo 99% vsega kranjskega učiteljstva. Med navzočimi je vladalo razpoloženje kakor pred viharno nevihto. Navzoči so bili zastopniki policije, ki so zahtevali, da se zborovalci razidejo.

Tovariš Juraj Režek stopi na oder, prebere odlok policijskega ravnateljstva ter izjavi, da se shod ne vrši, ker se ne sme vršiti. S tem je naša namera končana, navzoči naj se razidejo. »Nikamor ne gremo! Kruha hočemo!« zagrmijo iz vseh grl.

V tem pristopi h govorniški mizi državni poslanec Gostinčar, ki ga zborovalci burno pozdravijo. S svojim nagovorom komentira nameravane resolucije, ki jih je dobil v informacijo. Zagotavlja vso pomoč državnih poslancev. Vzklik ogorčenja in protesta rastejo kakor bučanje morja.

Državni poslanec dr. Ravničar je bil nenadoma brzoglavno poklican na Dunaj, zato mu ni bilo mogoče priti med razjarjeno učiteljstvo.

Na oder stopi državni poslanec dr. Lovro Pogacnik. V pozdrav mu zadoni ploskanje. Pozdravlja trpine, tukaj zbrane, v imenu Jugoslovanskega kluba in v imenu staršev, ki več ne morejo gledati trpljenja vzgojevalcev svojih otrok. Vsa dvorana grmi kakor en sam mogočen glas do obupa užaljene duše.

V tem hrupu govori pisatelj Ivan Cankar nekaj besed, ki pa zamro v orkanu ploskanja in odobravanja.

Oglasi se k besedi deželni odbornik dr. Karel Triller, viharno pozdravljen, da kot podžupan občine — lastnice te dvorane — pozdravi navzoče. Priznava popolno utemeljenost zahtev in kaže na krivce, ki imajo take razmere učiteljstva na vesti. Prosi zborovalce, naj se mirno razidejo.

Sedaj plane iz množice klic: »Do 15. septembra hočemo imeti svoje zahteve uresničene! Ako se to ne zgodi — stopi vse učiteljstvo v štrajk!« Dvignejo se vse roke kakor k prisegi. Množica hrmi, ploska, vzklika. »Štrajk, štrajk!« kličejo vsa usta.

Burno pozdravljen mora govoriti s privoljenjem policijskega komisarja dež. poslanec tov. E. Gangl. Njegove besede padajo kakor udarci kladiva. Pritrjevanje se stopnjuje do oglušujočih protestnikov jeikov užaljene in ogorčene množice. Nepopisen ostane vtisk tega žalostno-veličastnega izliva stanovske zavednosti in tesno strnjene solidarnosti, ki je ne razruši nobena sila več! Na poziv govornikov se množica mirno razide.

Na trgu pred Mestnim domom se strnejo vrste kar same ob sebi v izprevod, ki

se pomika mimo škofije, po Stritarjevi ulici, po Frančiškanskem mostu, po Wolfovi ulici. Občinstvo spremlja svoje učiteljstvo s simpatijami. Mnogoteri pest se stisne. Kletev vseh src valovi do naših zatiralcev! Kjer se izliva Wolfova ulica na Kongresni trg, stoji policijski kordon. Nihče ne sme naprej. Uradnik policije zahteva razhod, zakaj tudi vojaštvo je komsignirano. Množica se okrene na pot proti Marijinemu trgu, prepevaje navdušene pesmi. Ustavi se pred Prešernovim spomenikom, kjer izrazi svoja čuvstva v veličastnem spevu. Potem se mirno razide. Večina odide na vrt hotela Strukelj, kjer iznova prisega zvestobo in edinstvo ob plamtečih govorih in dvigujočih pesmih. Brez najmanjšega kaljenja miru in reda odide skupina za skupino proti svojemu domu, ki sprejme vsakega s staro tesnobo, a z novim upanjem, da se bliža konec trpljenja!

Duše vseh goré kakor kresovi, ki naznanjajo vsemu kulturnemu svetu: »Razumere, ki moré kranjsko učiteljstvo, niso le kranjski, niso le avstrijski, niso le evropski, ampak so svetovni kulturni škandal!«

Tako svečanostne, tako resne in tako dostojne manifestacije učiteljstva Ljubljana še ni videla. Dvanajsta ura je odbila. Naj živi stanovska zavednost, edinstvo in solidarnost! Kdor jo ruši posled, kdor ni sedaj z nami — ta je samega sebe vrigel iz učiteljskih vrst! Naj živi sreča junaška!

Kakor že rečeno, vsa javnost stoji ob strani učiteljstva. O prepovedanem shodu ljubljanski listi simpatično poročajo. »Naprej« končuje svoje poročilo s temi besedami:

»Naše učiteljstvo je razburjeno do skrajnosti, dolžnost je odgovornih činitelev, da dajo učiteljstvu, kar mu gre, da ne pride do katastrofe, zaradi katere bi največ trpela naša deca. Na drugi strani pa apeliramo na vse kranjsko ljudstvo, da je solidarno z učiteljstvom ter da energično zahteva, da se učiteljskim zahtevam ugodí. Dolžnost vsega naroda je, da ob nobenem pogojem ne dovoli, da se še dalje daje našim kulturonoscem tako malo plače, da se še enkrat na dan ne morejo nasititi. — Da je socialistično delavstvo solidarno z učitelji, ni treba še posebej poudarjati, toda to ne zadostuje. Ves narod naj gre v boj za učitelje, da se prepreči kulturni škandal, ki nam preti. — Občine in vse druge korporacije, stranke in posamezniki morajo postaviti svoje sile pa bomo videli ali je močnejša odprna sila ali krivica! To je obenem skupen interes vsega naroda in tudi — države! — Učiteljstvo je včeraj jasno govorilo, sedaj naj govori ves narod, ker je tako bodo učitelji zmagali.«

Krvice, ki jih ne odpuščamo.

Naš pisatelj Ksaver Meško je napisal v mesečniku »Ženski svet« pod zgornjim naslovom besede, ki prav nakratko, a živo rišejo na eni strani bedo slovenskega, posebno kranjskega učiteljstva, na drugi strani pa brezsrčnost, krutost in brezobzirnost onih kogov, ki režejo učiteljstvu kruh. Meško piše: Najhuje sem zameril v vsem življenju dve krivici. Ne storjeni meni osebno. Na take se človek pojezi, morda skloni, od njih potrpi, za čas glavo, a jo čez čas veder in pomlajen spet dvigne in pravi: »Ah, pa hočem biti jaz močnejši od krivice in z dobrim premagati zlo.« Pa odpusti in pozabi.

A dveh ne morem pozabiti in odpuščati.

Prva je bila: Pijan sosed je prišel nad mojo mater, ko je delala na njivi, in jo je

pretepel. Pretepel zaradi stvari, ki je bila ona na njej čisto nedolžna.

Kako naj pozabi to sin? In če bi živel tisoč let, ne bi pozabil...

Druga je: Stranka, ki je imela in ima moč v naši domovini, v naši najbolj slovenski kronovini, stranka, ki bi bila dolžna svojim načelom, da stoji vedno na braniku za pravico, je plačevala in menda še plačuje — saj ima v sedanjem času vso moč v rokah, le par ljudi, ki so jasno posvedočili s svojimi deli, da niso »iz naroda« — najslabše v vseh avstrijskih deželah svoje učiteljstvo, sinove in hčere našega ljudstva, kri od naše krvi, meso od našega mesa. In ti mučeniki imajo družine, imajo otroke. Ali ne tepejo lastni rojaki teh otrok, ali ne teptajo tem otrokom njih mater in očetov? — Je li čudo, ako pri teh plačah nešteti, posebno mlade učiteljice, ki nimajo ne za svadnanj kruh ne za obleko, propadejo duševno in telesno? Kdo bo dal odgovor zanje? — Ni dolgo tega, kar mi je pisala učiteljica, ki je ne poznam po obrazu, in ne ona mene, in me je prosila, naj ji posodim — šest kron. Rekel sem si: »Kako težka mora biti njena beda, sicer ne bi prosila za tako bagatelo!« — A če druga gre in se proda, jo svet obsoja. Pa ima pravico? Zakaj ne pogleda dalje in globlje in ne vpraša: Kdo je kriv?

Kako bi odpustil tako krivico človek, ki se čuti vsem in tudi tem zapostavljenim in prikrajšanim brata?

Quem dii ...

Nekje na Štajerskem je bil nadučitelj 22 mesecev po nedolžnem v zaporu, ker so ga njegovi osebni sovražniki, ki so se skrivali kot zaupniki za žandarmarijo, očrnil, da se čuti Jugoslovana, in da je pristaš jugoslovanske ideje. (Da, to je res, ali v smislu majniške deklaracije.) Zaradi tega je bil pod strogo vojaško disciplino in kontrolo, ki ga je trpinčila na vsakovrstne načine: občutil je mnogo bridkega in grenkega ter pretrpel mnogo gorja. Pozneje ga je nekdo denunciral, da je izustil besede, da so Srbi naši bratje, da bi morali biti združeni s Srbi, in da so Slovenci krivi, ker je prišlo do vojne. Od vsega tega ni bila resnična niti ena beseda. Vendar je prišel nadučitelj v preiskovalni zapor in bil obsojen, ne da bi bili prišli k obravnavi obrekovalci in njegove priče. Odpuščen je bil iz službe in njegova družina brez sredstev in vsakršne podpore izročena bedi. Živeti je morala od podpore svojih sorodnikov in raznih narodnih dobrotnikov. V teh nadlogah in stiskah se je uboga družina moralo seliti iz kraja, dasi je bila voljna plačevati stanarimo. Vsled županovega in župnikovega hujškanja sta prišla načelnik krajnega šolskega sveta in njegov namestnik sredi najhuje zime meseca januarja snemat vrata v voditeljevo stanovanje, da tako postavita ubogo nadučiteljevo rodovino pod mrzlo zimsko nebo. Nesla sta vrata shranit v cerkvenikovo klet. Krajni šolski svet je sicer sklenil, da počaka do pomladi, a dobrosrčne (?) in usmiljene (?) gospode je vodila slepa strast. Največje veselje sta kazala pri tem človekoljubnem delu župan in župnik. Dva nadučiteljeva sinova sta bila v gimnaziji, gosp. župnik se je pa spozabil tako, da je pisal ravnateljstvu pismo, naj ne sprejme v šolo nadučiteljevih sinov. Ker se je nadučitelj čutil nekrivega, vložil je ugovor in prosil za novo razpravo, pri kateri se mu je popolnoma posrečil dokaz resnice. Tiral je pred sodnika svoje prijatelje in sovraž-

nike, da pod prisego izpovedo o nadučiteljevem političnem mnenju. Sam župan, najhuji njegov osebni sovražnik ni mogel pod prisego ničesar obtežilnega izpovedati. Obrekovalci pa je deloma preklinal prvotno izpoved. Nadučitelj je bil oproščen in zopet nameščen na prvotnem svojem mestu, a deželni šolski svet mu ni hotel izplačati 16 mesečnih zaostankov. Vložiti je moral priziv na ministrstvo za uk in bogočastje. Ze 18 mesecev pričakuje rešitve, a zaman. Ko je bil pa obsojen, so mu ustavili plačo v osmih dneh. Vsakdo bi mislil, da ga bodo sedaj njegovi sovražniki pustili na miru, toda ne, ker nimajo čuta sramu. Naj navedem zgled. O počitnicah je prišel njegov sin dijak na povabilo v rojstni kraj fotografirat. Za plačilo je dobil nekaj živil. Ko se je vračal, mu je že pred kolodvorom odvzela žandarmarija vse, ker je prišla ovadba iz dotičnega kraja. Letos je zopet šel v tisti kraj; gosp. župnik je šel nad stranko ter jo hujskal, čes, zakaj mu daste streho? Sodbo o postopanju tega častitljivega moža, ki bi moral učiti ljubezen do bližnjega, naj si napravi vsakdo sam. Kdo povrne vso škodo, ki so jo storili ti ljudje ubogi učiteljevi družini, kdo zaceli njene duševne rane, kdo uteši duševne boje, ki jih je pretrpela učiteljeva žena in otroci, med tem ko se je njih reditelj boril za dom in cesarja. Odkar so ga izpustili iz zapore, se nahaja v vojaški službi. Vso zimo je bil v okopih, v ledu in snegu na odprtem polju med bobnečim ognjem, četudi je že 46 let star. V ofic. šolo ga niso sprejeli, čes, da je prestar (za okope je bil pa dober.) Koliko telesnih muk, zaničevanja in duševnih bolesti je moral pretrpeti ta mučenik, ni lahko popisati. In kdaj bo konec trpljenja 46 let staremu vojaku? To je usoda slovenskega učitelja!

Na delo!

Velika mizerija je zavladovala med učiteljstvom, ali te mizerije smo si večinoma sami krivi. Vse preveč jadikujemo, pa premalo delamo. Delati je treba: z delom vzbudim v ljudstvu spoštovanje do sebe, pa tudi do stanu. Niso plače krive našemu slabemu položaju, ne, temveč ponajveč naše zabavljanje.

Treba nam je demokratičnega duha. Naše organizacije moramo preosnovati, premoviti. Da bi društva ne samotarila, je treba vednega stika z vodstvom »Zaveze«. Direktive morajo prihajati odgoraj. Ako se ustanovi pri »Zavezi« stalno tajništvo, ne sme biti nekako dopisujoče mesto, temveč posvetovalno, potovalno. Da bi imelo učiteljstvo v družtvih oporo v vseh zadevah, bi se morala društva večkrat osebno nadzorovati, ali človekoljubno nadzorovati, ne le suhoparno. Zato bi morala imeti »Zaveza« na strani poseben sklad, ki bi bil za taka pota v korist učiteljstva, ker nihče ni dolžan delati zastonj. Ta kapital bi prišel vsem prav, bil bi v splošno korist.

Samosvoje aprovizacije ne zmore nobeno društvo, ali vse kranjsko učiteljstvo skupno pa lahko stori mnogo v blagor učiteljstva. Kakor se je že nekdo oglašil v »Tovarišu«, bi bilo kaj takega že zdavnaj potrebno, pa smo spali in zabavljali!

Potem pa naše knjižnice! Premalo člani izposojujejo knjige. V tem oziru nam je treba strogih odredb. Voditi bi morali seznam vseh izposojenih knjig. Društvene člane bi bilo treba opetovano opozarjati na korist branja dobrih knjig, zanikarneže celo izključiti za kazen iz društva. Saj mora vendar vsak učitelj vedeti, kolike

ščanstva, ki je znal v sebi združiti in si živo prisvojiti vero ločenih cerkva. S tem, da je priznaval neomejeno pravico svobodne raziskave in osebne prepričanja, je stal istočasno tudi v protestantskem razmerju do sv. pisma, v religioznomističnem in nacionalno znastvenem.

Zmagoslavno prodira duh časa s prapornom svobode in demokratizma v zadnje trdnjave imperializma. Imperializem različnih sistemov je vstvaril mehanične, heterogene komplekse z orožjem slepe brutalne sile in čustvom strahu, katera edina mu dajeta še nadaljno živomožnost. A duh posameznih delov kompleksa, pravzaprav kastične mase, je polagoma oživel in prišel k samozavesti s protestom proti regulativu brutalne sile in strahu: idealne dušne sile so nas obudile, idealne dušne sile naj nam vladajo, naj nas združijo v enoto! Tako se izvrši prestava (metatoza) in nova sinteza avtonomnih elementov po obeh regulativih skupnega kulturnega ideala in skupnega gospodarskega interesa. In kaj bo sedaj s pravoslavljem? Z ustanovitvijo ruske komunistične republike in z umorom carja je izgubilo svojega papeža - imperatorja ter

dobilo popolno svobodo odločitve. Ali ostane ta svoboda trajna? V kateri smeri jo izkoristi pravoslavje? Da si poišče novo sintetično obliko centralizma (cerkvenega imperializma) ali proglasi tudi za vero analitični princip individualne avtonomije (samoodločbe), decentralizacije (religiozno depopulata), svobodnega razvoja verske zavesti? Nerazveseljen duh nezapanja govori iz oklica moskovskega patriarha Tihona, ki sklicuje za 15. avgusta 1918 splošen cerkven koncil in svari pred »latinsko nevarnostjo«. Že leta 1915. je zapisal K. Nötzel (Das heutige Russland, 1915): Rusija predstavlja danes veliko preizkušaljšče za evropsko kulturo.

Kakor postaja goščava tem nepreglednejša, tako se tudi preja pravoslavja tem gosteje krotoviči in vozla, čim globlje prodiraš v tisočletni pragozd njegovega problema. V pravoslavju razlikujemo namreč: 1. uradno pravoslavje; 2. menišvo; 3. ljudsko pravoslavje; 4. staroverstvo; 5. bogoiskateljstvo; 6. sektantstvo; 7. versko filozofijo ruske inteligence pod vplivom protestantizma in modernizma, ki vedno iznova opozarja na vseskozi moderni značaj pravoslavja, posebno zaradi tega, ker se baje njegova duhovščina

še ni organizirala kot posebna vladajoča kasta. Vsak posamezni del nam predstavlja zopet problem zase, a najbolj zanima problem večine: ljudsko pravoslavje, v katerem se razodeva pristen in prvoten značaj ruskega duha. Ruski duh, tista orjaška zagonetna sfinja, v katere skrivnosti so predirali največji ruski duhovi (Gogolj, Dostojevskij, Tolstoj, Turgenjev, Merežkovskij, Honjakov, Solovjev). Danes hočemo podati le par reflektov, ker analiza ruskega duha potrebuje dela za debelo knjigo. Pravo je zadel St. Tyszkiewicz (Stimmen der Zeit, 1918) z opevbo: skoro bo tisoč let, da je uvedeno v Rusiji krščanstvo in da istočasno veljajo predpisi poganske morale. Kulturna in socialna beda nam kaže rusko ljudstvo v nizavah primitivnega prirodnjaštva, v katerih ubogi, neizobraženi človek neprestano trepeče pred duhovi in čarovnimi močmi obližja, polovico življenja mu vzame večji strah, da se ne pregreši proti predpisom »tabu«, a če se je pregrešil, »o-čistišči«, mu drugo polovico izpolnijo »očistiševalni obredi«. In koliko je tega poganskega praznovnega in vražastega formalizma v ruski pobožnosti? Slovenski kmet ni je po vrnitvi iz ruskega ujet-

ništva podobno slikal ruske razmere: »V Rusiji vlada neumnost, nesnaga in nemarnost z nagajko. Ruski kmet se z eno roko križa, z drugo krade; z jezikom moli, s telesom nečistiše«. Umestna bi bila posebna raziskava, v koliko je odvisen ruski svetočežni pesimizem in ruska stoična pasivna rezistenca od azijske bližnje pasivnega bramanizma in budizma? Na vsak način nam ta kulturna zaostalost in nečloveško trpljenje ruskega, v jedru dobrega ljudstva vzbujajo globoko sočutje in usmiljenje, nikakor pa nam ne more biti ta »ruski duh« kulturni ideal, h kateremu se naj vrne naš nacionalistični zapad. Trajna kulturna veljava ostane samo njegova očiščena bogovernost, njegovo iskreno, elementarno bogoiskateljstvo v organski sintezi z zapadnim racionalizmom kakor najboljša obramba proti orkanu ljudskega sovraštva, ki zadivlja v slepi strah in maščevalnosti po končani vojski, ko se izve vsa resnica, ko pride beseda in čuvstvo zopet do pravice in svobode.

Tudi temeljito, učeno in previdno delo dr. Fr. Grivca nam govori na vsaki strani o nepreglednih težavah pravoslavne problema. Čeprav ustajajo tudi pred njim izvečine sama težka, usodna vprašanja

koristi nam prinašajo dobre knjige. Dvignimo v sebi veselje do dela. Ne delajmo le v kolikor smo plačani, temveč po svojih močeh. Marsikdo se izgovarja na vojne razmere, ali tak izgovor ne velja in nam izpričuje le lenobo onega, ki kaj takega trdi. Ne dela pa resno in vztrajno tisti ki se **zboji vsake ovire!** Delamo vendar, da odstranimo zapreke, da izboljšamo svoj položaj in položaj — človeštva. To je socialno delo! Ako bi bilo naše delo smotreno in če bi bil demokratičen duh v naših društvih, potem bi izginili tisti malenkostni izgovori: »To je zoper pravila«, — »se ne sme, ker vlada ne dopusti« (ko vendar nihče kaj hudega ne misli); »nočem sodelovati, ker sem jezna ali jezen na tega ali na to itd. Verujate mi dovolj takih smešnih izgovorov sem že slišal. V takih razmerah se ustavi kolo, ostane v majhnem blatu in se slednjič pogrezne do osi, da ga je le s težavo mogoče zopet dvigniti. Malodušnost mora izginiti, misliti moramo le na delo v splošno korist. Pogledimo našo duhovščino. Zakaj je tako velik njen vpliv? Zato ker dela in se ogiblje malenkostnih izgovorov, premaga tudi najtežje zapreke, ker ji glas od zgoraj velja: **»Ti moraš delati!«** Da, tudi nam bi bil potreben tak glas, da nas ne bo imelo ljudstvo za nekaj, kar pač mora biti. Marsikdo si bo pa mislil, da duhovščina ni oženjena in torej nima tistih materialnih skrbi, ki nas tarejo. Dobro — pa oglejmo si tovariše, ki so v dobrem položaju, ki uživajo več dobrot od nas drugih. Ali pa ti delajo? Jako malo jih je. Več slučajev sem doživel, da je imel tovariš nekaj oblasti pa jo je zlorabljal. Ljudstvo se tacihi boji, nima pa spoštovanja do njih. Torej nedelavnost, brezbriznost na eni strani, na drugi pa odurnost, to nas dela neprijubljene in pa hlapčevska udanost v stranjo.

Otresimo se vsega tega in delajmo in snujmo sedaj predvsem aprovizacijsko zadružno.

Herman Kmet

Podržavljenje in stalno nameščenje c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov.

Šolski odsek državnega zbora je pritril vladnemu zakonskemu načrtu, ki določa in ureja podržavljenje in stalno nameščenje c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov. To važno vprašanje, ki globoko reže v učiteljsko delovanje in šolsko življenje ter razburja učitelstvo, je že več let na dnevnem redu. Mnenje avstrijskega učiteljskega je razdvojeno v tem vprašanju. Celi so zavzeli odločno odklanjajoče stališče; tudi nemško učitelstvo ni edino: močna manjšina ugovarja temu zakonskemu načrtu; poljsko učitelstvo, ki uživa že mnogo let sadove take uredbe, je silno nezadovoljno s stalnimi nadzorniki, ki so od tedaj postali zakrknjeni avtokrati in birokrati ter pravi tirani podrejenemu učitelstvu: Zoper stalno nameščenje okrajnih šolskih nadzornikov se je izrekla tudi naša Zaveza. Na XIV. glavni skupščini v Celju 1912. l. je poročal o tem predmetu tovariš Melhior Rismal ter ob koncu temeljitih svojih izjavij priporočal v sprejem tole resolucijo: Učitelstvo, združeno v Zavezi avstr. jugoslovanskega učiteljskega, smatra stalno nameščenje okrajnih šolskih nadzornikov svobodnemu razvoju šolstva skrajno škodljivim in vztraja na zahtevi, da se imenuje okrajnim šolskim nadzornikom v prvi vrsti ljudsko- in meščanskošolske učitelje, ki pa morajo dokazati vsestransko izobrazbo na pedagoškem in didaktičnem polju, sposobnost za to važno službo in neoporečno živ-

brez odgovora, podal nam je vendar tri dragocene pozitivne ideje:

1. ugotovitev, da se opira razkol pred vsem na zahtevo papeštva po cerkvenem prvenstvu in ne na bistvene razlike verskih rešnic, da se torej kaže razkol iz nevtralne perspektive pred vsem v formalnem in cerkvenopravnem značaju;

2. ugotovitev metode, ki vodi k zbliznanju in k zedinjenju. Dobesedno pravi dr. Fr. Grivec na drugem mestu (Čas, 1917): Zlasti pa je treba enkrat za vselej premagati **nesrečno misel**, da bi bilo mogoče v isti misijonski družbi delati za pogane in za krščanski Vzhod. Torej ne misijonarska propaganda, ki samo širi prepad, podžiga razkolno strast, izpodkopa edini temelj — medsebojno zaupanje (prem. navedeni oklic patriarha Tihona), ampak samo sotrudno znanstveno delovanje z vzhodnimi bogoslovci, kakor ga pripravlja »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« in »Velehradska akademija«. Najprej skupno znanstveno bogoslovje, — vse drugo bo navrženo!

3. ugotovitev, da je poverjeno **versko in kulturno poslanstvo unije** — katoliškim Slovanom, in tukaj, kakor nam dokazuje učenost in iskrena gorečnost dr. Fr. Griv-

ljenje. Na glavni skupščini zbrano učitelstvo je resolucijo z velikim odobravanjem soglasno sprejelo. V smislu tega sklepa se je poslala utemeljena peticijska ministrskemu predsedstvu in ministrstvu za uk in bogočastje.

Ko je postala zadeva zopet aktualna, je ponovila Zaveza svoje korake: izjavila je, da vztraja pri svojem celjskem sklepu; sestavila je v tem smislu spomenico in jo izročila pristojnim ministrstvom šolskemu odseku državnega zbora in Jugoslovanskemu klubu z nujno prošnjo, da stori vse dopustne korake, da prepreči udeležitev nesrečnega zakonskega načrta.

Pa še nekaj je v navedenem zakonskem načrtu, da mu moramo nasprotovati z vsemi dopustnimi sredstvi. Vlada namerava v svojem načrtu neenako postopanje pri napredovanju okrajnih šolskih nadzornikov. Načrt določa, da pridejo vsi okrajni šolski nadzorniki iz kroga srednješolskih učiteljev v VII. činovni razred, od nadzornikov pa, ki so bili vzeti iz vrste ljudsko- in meščanskošolskih učiteljev, pride v VII. razred samo $\frac{2}{3}$ in še to potom imenovanja. Ta določba je razžaljiva in krivična za ljudskošolsko učitelstvo. Vsi okrajni šolski nadzorniki opravljajo isti posel, in znano je, da nadzornik vzet iz kroga ljudskošolskega učiteljskega mnogo bolje in temeljiteje, kakor kak srednješolski profesor, ki se prej nikdar ni pečal z ljudskim šolstvom. Zato mora napram takemu zapostavljanju vse učitelstvo na plan!

Drobtine z Goriškega.*

I.

Bila je pri nas vedno navada, da je za vsakokratno učiteljsko zborovanje sestavljen kdo izmed tovarišev — običajno vsakokratni društveni tajnik — kratko poročilo ter ga odposlal stanovskemu listu, če že ne iz drugega vzroka pa gotovo iz tega, da je svet vedel, da še živimo. V goriškem okraju se učitelstvo živalno giblje ter se pridno shaja v seje, a glasu o tem nikoder ni.

Tam meseca marca ali aprila je bilo, ko smo čitali k novemu učiteljskemu življenju obujajoča poročila našega mariborskega Lojzeta. Zaradi par opazk v njegovem poročilu se je šlo nanj z topanjem, in Velkoslav je približno ob petindvajsetletnici svojega mnogostanskega zapisničarjevanja umolknil in to baš v času, ko bi nam mogel še marsikaj zapisati. Tudi proslava jubileja!

Pišem te vrste iz dvojnega namena:

1. Beseda naj bo svobodna! Kdor čuti v sebi veselje do peresa, naj piše. »Učit. Tovariš« bo vedno in rad priobčeval vesti iz naših vrst.

Ako hočemo, da bo naš list aktualen in res učiteljski, tedaj moramo krbeti, da bo prinašal vsestranskih vesti izlasti iz življenja naših okraj. učiteljskih društev. Če že torej ni nobenega, ki bi za take zborovanje pritisnil par črk na papir, bi želel, da se vsaj zavednemu tovarišu tozadevno ne meče polen pod noge in tako ne ubija veselja do dela. Sine ira et studio! Nočem diktirati, kdo naj piše ter kako in kaj naj piše — vsakemu svobodno! Naš Lojze naj zopet oživi, ter naj mu sledi vrsta enakih! Goriško učiteljsko društvo je za Tržaškimi društvom največje v »Zavezi« zato naj tudi večkrat govori!

II.

Po novem poslovnem redu, ki ga je sprejela dne 28. decembra lani Zavezina

* Za 18. št. »U. T.« prepoznano došlo.

ca samega, **pred vsem slovenski duhovščini**. Slovenski duhovnik postani najprej strokovnjak v lastni stroki, njegovo orožje bodi moderno znanstveno bogoslovje, ker znanstvo je edina trajna in zmagovita moč! S to izjavo misli je odprl Grivec novo stran v zgodovini organizirane slovenske duhovščine, in ako se njegova edino pravilna metoda izvede in organizira, potem smemo pričakovati nove dobe na slovenskem jugu. Slovenska duhovščina deluje na pragu zapada in vzhoda, njena v socialnem delu preizkušena uspešnost ji zagotovi zmago tudi — v svetu zanemarnjenih dimenzij.

In slovenska inteligenca? Tudi ta ni pozabila, da je slovenski narod samo val, ki je najdalje pljusnil proti zapadu iz vzhodnega mističnega in bogovernega morja. Tudi v slovenski inteligenca delujejo bogoiskatelji in bogosledci, a zapirali so se doslej v brezdomni samoti kakor rahločutna mimoza pred strupenimi vetrovi domače politike. Tudi mej slovenskimi bogoiskatelji se širi ideja in iskrena želja, da se ovekoveči spomin na težke dni svetovne vojske z ustanovitvijo mirovne bazilike sv. Cirila in Metoda, združenem z znanstvenim seminarjem za unijo. D.

delegacija v Ljubljani, znaša letna članarina vsakega organiziranega člana 24 K, od katerih pripade Zavezi 16 K, 8 K pa ostane domačemu okr. učit. društvu. V prvih t. j. 16 K je zapodena članarina Zaveze in naročnina na »Učitelj. Tovariša« in »Popotnika«. Res, da se nabere skupno lep znesek, a mislim, da mora vodstvo Zaveze vedarle dobro paziti, da pri današnjih dragih časih ne zaide v zagato. Domačemu učiteljskemu društvu, ki nima s svojimi člani takorekoč skoro nobenih izdatkov ali pa so prav majhni, pa ostane kar celih 8 K! Ne zdi se mi znesek 24 K pravilno razdeljen. Zato bi želel v korist Zaveze same, zlasti sedaj, ko je treba Zavezo postaviti na še krepkejša tla, ko se deluje na ustanovitev strokovnega tajništva itd., naj prihodnje delegacijsko zborovanje odmeri Zavezi vsaj 18 K, domačemu društvu pa ostali znesek. Veljavnost tega sklepa naj se razširi na tekoče leto 1918.

V »Učit. Tovarišu« z dne 9. avgusta čitam tale povsem opravičena jadikovanja: »Pri Zavezi se je nakupilo silno dela. Ali naj vse to zastane, ker nam manjka sredstev? Tako ne sme in ne more iti več dalje!«

Naj izvede delegacija gornji moj skromni predlog, tedaj podkrepimo Zavezo za par tisočakov in njeno strokovno tajništvo postavimo na trdna tla! Podpremo Zavezo dvignemo slovensko ljudsko šolo in nje učitelstvo! Strokovno tajništvo je pa temu življenjski predpogoj!

III.

Učitelstvo slov. dežel se je začelo gibati, kakor je poseti iz časopisnih notic, v smereh gospodarske organizacije. Neznane razmere, v katerih ječimo, so dale povod razmišljenju, ne kaže li osnovati aprovizacijske zadruge slične nekdanjim konsumnim društvom. Vodstvo Zaveze samo se bori s tem vprašanjem in kakor je razvidno v »Učit. Tov.« št. 17. je zavezino vodstvo poverilo referat o tej zadevi našemu agilnemu tovarišu Memolji.

Zaveza ima pred očmi ustanovitev učiteljske centralne aprovizacijske zadruge. Ne zaradi tega, ker je za sezanski okraj že ustanovljena taka zadruga, in tudi ne zaradi tega, ker se je že osnovalo za ostali slovenski del Goriške dežele aprovizacijsko zadrugo za učitelstvo in duhovščino s sedežem v Gorici, ki prične, kakor je upati, že s septembrom delovati, torej ne iz teh dveh vzrokov, ampak zaradi enostavnosti, hitrejše poslovanja, manjših stroškov itd. bi bil pisec teh vrstic za to, da aprovizacije ne centraliziramo, temveč ravno nasprotno, da se osnuje cela vrsta aprovizacijskih zadrug v različnih večjih krajih po vsem slovenskem ozemlju. Za Goriško imamo torej že dve, na Kranjskem naj se zadevo reši po okrajih odnosno po par okrajev skupaj, podobno na Štajerskem in drugod.

Sprejeti pa bi bilo treba načelo: vse zadruge naj bi šle druga drugi na roko in imele veden stik med seboj v svrhu kupčijskih zadev.

IV.

Udomačila se je razvada, da nabijamo svojo mizerijo, oziroma sijajne dohodke na veliki boben po predalih slovenskega časopisja splošno. Tako reklamo priobčuje n. pr. nekdo iz učit. vrst v »Slov. Narodu« z dne 13. avgusta t. l. Govori se med drugim o krulečih železnicah in raztrganih črevljih, torej o samih stvarih, ki v očeh preprostega pa tudi ostalega ljudstva ne dvignejo na ugledu posameznika niti celotnega učiteljskega stanu. Resnica je, da nas naše gnotno stanje naravnost ponižuje pred ljudstvom. A še večja resnica je to, da je današnje stališče učiteljskega v sramoto onih, ki nas učitelje, nositelje kulture, tako plačujejo! Ne gre mi pa v glavo, da bobnamo po časopisju okrog te senčnate svoje strani. Za tako imamo vendar na razpolago svoj stanovski list, da si tu potožimo svoje gonje. Sicer pa, mesto po listih v javnost, bilo bi morda umestnejše nasloviti takele vrste potožb s popolnim podpisom na pristojna mesta, kjer ni krulečih železnic in raztrganih črevljev!

Bilo bi dobro, če bi se naša Zaveza v interesu ugleda vsega slov. učiteljskega obrnila do uredništva vseh slovenskih časopisov s prošnjo, naj dopise iz učiteljskih krogov, ki stanovskemu ugledu vseprej nego koristijo, zavračajo ali pa pošiljajo »Učit. Tovarišu« v objavo, seveda v objavo, če so zanj godni, drugače pa v uredniški koš s takim zamašili! Y.

»Slovensko učitelstvo za Jugoslovanstvo.«

Pod tem naslovom je bil v 17. števil. »Tovariša« objavljen članek, ki je potreben nekoliko odgovora, ker pisec ne pozna razmer štaj. sloven. učiteljskega.

On trdi: »Ponekod se trudi slov. učiteljsvo, da nabira med svojimi tovariši za častno darilo nemškemu učiteljem Herzu i. dr.« Povem mu, da se to ne godi ponekod, ampak povsod, ker je to sklep letos v Vel. noči v Celju se vršečega delegac. zborovanja Zveze, kjer so bila zastopana vsa okrajna učiteljska društva. Vsakemu delavcu gre plačilo, in te krovnice miso nič drugega, kot majhno priznanje za velike zasluge, ki so si jih ti učitelji stekli za zboljšanje gnotnega in pravnega položaja štajerskega učiteljskega na narodnost. Dobro so nam znane potrebe C. M. družbe, dobro tudi vemo, da se ravno učitelstvo najbolj žrtvuje; a vendar je tudi naša dolžnost, da poravnamo dolge, četudi jih imamo pri nem. tovariših. Žal, da se nahajajo tudi v naših vrstah, ki vedno kriče, store pa ničesar za narodno, ne za stanovsko stvar. C. M. družba bi lahko stala danes bolj trdna, kot kedaj, seveda ne podpirana iz naših praznih žepov, temveč iz žepov onih, ki jim je vojna dala stotisočake in milione dobička. Če imajo imenovani nemški učitelji zasluge za vse štajersko učiteljsvo, je to lepo in priznanja vredno, toda pomisliti je treba, da bi si zaslug za slov. učiteljsvo ne mogli pridobiti, ako bi se jim ne bilo slovensko učiteljsvo udeležilo v njihovo organizacijo itd. Pisca lahko mirno povemo, da je bilo slov. učiteljsvo vedno toliko stanovsko in narodno zavedno, da se ni nikdar udeležilo nemški organizaciji. »Lehrerbund« sploh ni nobena nemška organizacija, ampak je le zveza naše slov. Zveze in nemškega Verbanda, kjer se razpravlja izključno le o strogo stanovskih vprašanjih. Da bi slovensko učiteljsvo pri podeljevanju doklad na moglo biti prezrto in ločeno od nemškega učiteljskega, se pisec zelo moti. Da ne bo mnogo prerakanja o tem, naj se popraša pri kranjskih tovariših, kako so se tam delile doklade, kjer režejo slovenski deželni očetje slovenskemu učiteljskemu kruhu, potem bo uvidel, da bi se enako lahko zgodilo na Štajerskem; le skupnemu nastopu vsega učiteljskega se je zahvaliti, da se to ne dogaja.

»Naj bode torej omenjenim nemškimi tovarišem že to zadostna nagrada za njihov trud, da jim slovensko učiteljsvo zaupa in da prispeva svoj davek nemškemu Lehrerbundu«, tako pravi pisec dalje. Ta je pa že celo lepa. S tem, da zaupamo nemškimi tovarišem delo, s tem naj so že obenem plačani. Ne, tako umazani pa slovenski učitelji nismo, kakor n. pr. naša vlada, ki nam vedno nalaga nove častne službe, ki jih ni treba plačati z drugim, kakor s kako pohvalnico. Nagrad v pohvalnicah in priznanjih je učiteljsvo sito, ono je potrebno drugega. Res bi bilo najbolj umestno, da dobe omenjeni tovariši nagrado iz blagajne »Lehrerbunda«, a kaj, ko pa je ta tako jetična. Ali se naj opomore s tistimi vinarji, ki jih prispeva slovensko učiteljsvo? Če se ne motim, plačuje naša Zveza po 30 v od vsakega člana, kar bi znašalo od 600 članov letno 180 K, in od tega naj se plačujejo nagrade. Ako se udeležijo slovenski 4 odborniki le ene seje v Gradcu, znaša odškodnina tem gotovo nad 180 K, in tako ne ostane v blagajni za »športe« ničesar.

Mislimo tedaj, da se slov. štaj. učiteljsvo ni nič pregrešilo, temveč je storilo le dolžnost, ki jo mu nalaga organizacija.

E. in R.

Kratek odgovor na dolgo kritiko o »Društvu slovenskih profesorjev«.

Zadnjič me je srečal prijatelj in pozdravil burno:

»Zdravo E- iste! R- iste pa naj vzame vrage!«

»Zaboga, kaj se pa je spet zgodilo? Ali spet kak atentat ali nova prekucija? Internacija ali konfinacija?«

»Dobro! bi rekel stari Abraham a Santa Clara: revolucija je prekucija. Ti pa meni povej: ali si Slovenec ali Jugoslovan?«

»Trenutno sem Slovenec, ki se razvija k cilju Jugoslovana.«

»Bravissimo! Prvovrsten strelec, zadel si v piko, prvo darilo!«

Nadaljujem: »Da se izrazim učeno, visoko filozofsko: kot prezentna količina sem — Slovenec, kot futuristična količina — Jugoslovan; z ozirom na danes sem pristaš prezentizma, z ozirom na jutri, po-jutrišnjem in tako dalje pa spoznavalec futurizma.«

Dolgo sva se prepirala semtertja. Ker bi pa bralke in bralce samo dolgočasil ta dialog, hočem tukaj sporočiti samo njegov résumé, kratko nit najine dolgovезne preje.

Dognala sva namreč, da se dele Slovenci izza Prešerna in Vraza na dve kulturni stranki, kateri imata isti cilj in se